

Briefwisseling tussen Spinoza en sommige geleerde mannen

studiebijeenkomst 1

27 oktober 2018

inleiding:

belang

onderdelen / selectie door vrienden

vriendschap als basis

1. Belang inhoudelijk

E P I S T O L Æ

Doctorem Quorundam Virorum

Ad

B. D. S.

Et Auctoris

RESPONSIONES;

**Ad aliorum ejus Operum elucidationem non pa-
rum facientes.**

**Brieven Van verscheide
geleerde Mannen Aan
B.d.S.**

Met des zelfs Antwoord;
*Grotelijks tot verklaring
van des zelfs andere
Werken dienende.*

‘ter verheldering’ niet ongebruikelijk

Brieven van Descartes

EPISTOLÆ

OMNES,

PARTIM AB AUCTORE LATINO SERMONE CONSCRIPTÆ.

partim cum Responsis Doctorum Virorum ex
Gallico translatae:

IN QUIBUS OMNIS GENERIS QUÆSTIONES PHILOSOPHICÆ TRACTANTUR

& explicantur plurimæ difficultates, quæ in reliquis ejus,
operibus occurrunt.

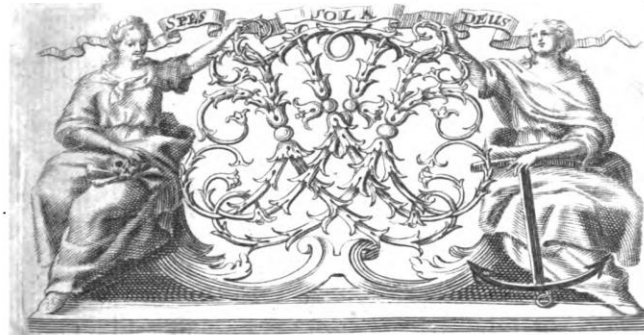
F. Albrecht

PARS PRIMA.

Editio Secunda, priore emendatior.

Jov. 1876

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæs. Majest.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
Sumptibus FRIDERICI KNOCHII, Bibliop.

ANNO M DC XCII.

meditaties van Descartes

RENATI
DES-CARTES,
MEDITATIONES
De Prima
PHILOSOPHIA,
*In quibus Dei existentia, & animæ
humanae à corpore distinctio,
demonstrantur.*
His adjunctæ sunt variæ objectiones docto-
rum virorum in istas de Deo & anima
demonstrationes ;
Cum Responsionibus Authoris.
Secunda editio septimis objectionibus antehac
non visis aucta.

De objecties zijn van:
Johannes Caterus, theoloog
Marin Mersenne, wiskundige
en priester
Thomas Hobbes,
Antoine Arnauld, logicus,
wiskundige en jansenist
Pierre Gassendi, astronoom en
kannunik
diverse tegenstanders
P. Bourdin, pater van de
jezuïten

thema's filosofie

metafysica: substantie en attributen, God, oneindigheid, deel en geheel en vrijheid

fysica: scheikunde, optica en vloeistofdynamica

methode: definitie; 'geschiedenis'

het kwaad

bijgeloof: spoken

theologie: de christelijke God

belang

2. kennis over Spinoza's leven na 1661

kring van Spinoza: netwerk en vrienden

woonplaatsen Spinoza

professoraat Heidelberg

persoonlijkheid

wordingsgeschiedenis van zijn werken

- PPC: brief 8, 12a en 15
- TTP: brief 30 en reactie 42, 43, 44 (vertaling) 61-63.
- Ethica: 28 en 68

Belang

3. kwantitatief

Hoc Opere continentur

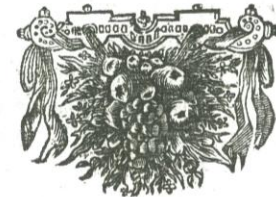
- I. ETHICA, More Geometrico demonstrata.
- II. POLITICA.
- III. DE EMENDATIONE INTELLECTÛS.
- IV. EPISTOLÆ, & adeas RESPONSIONES.
- V. COMPENDIUM GRAMMATICES LINGUÆ HEBRÆÆ.

N R

De Nagelate
SCHRIFTEN
van
B. D. S.

Als
ZEDEKUNST,
STAATKUNDE,
VERBETERING van 't Verstant,
BRIEVEN en ANTWOORDEN.

*Vit verscheide Talen in de Neder-
landsche gebragt.*

Gedrukt in 't Jaar M. DC. LXXVII.

verreweg de meeste correspondentie met
Oldenburg: 29 bewaard, 6 gepostuleerd (Steenbakkers).

Briefwisseling:

1 tot en met 7 (augustus 1661-juli 1662) (7)

11, 13-14, 16 (april- augustus 1663) (4)

25-26, 29—33 (mei-december 1665) (7) Gat van 10 jaar!

61-62, 68, 71,74-75, 77-79 (juni 1675-feb. 1676) (9)

Van deze 27 brieven 25 in OP / NS. Niet in OP 30 en 79.

- Verder: Jelles 7 (+5 aangenomen), Blijenbergh 8 (+3),
- Schuller 6 (+5), Hudde 3 (+6), Tschirnhaus 8,
- Meijer 3 (+4), Bouwmeester 2 (+5), Boxel 6,
- De Vries 3 (+1)

Onderdelen Henry Oldenburg

EPISTOLÆ³⁹⁵
Doctorum Quorundam Virorum

Ad

B. D. S.

Cum Auctoris Responſionibus:

EPISTOLA I.

Clariffimo Viro

B. D. S.

HENR. OLDENBURGIUS.

Clariffime Domine, Amice colende.

AD EAS RESPONSIONES.

457

EPISTOLA XXV.

Viro Nobiliffimo, ac Doctiffimo,

HENRICO OLDENBURGIO

B. D. S.

Reſponſio ad pracedentem.

Nobiliffime Domine,

Simon de Vries

3 brieven: februari-maart 1663

AD HAS RESPONSIONES.

459

EPISTOLA XXVI.

Clarissimo Viro

B. D. S.

SIMON de VRIES.

Amice Integerrime,

464

EPISTOLA ET

EPISTOLA XXVIII.

Doctissimo Juveni,

SIMONI de VRIES

B. D. S.

Amice colende.

de geheele geneeskunde doorloopen. Ik eindig, en zie uw
antwoord te gemoet. Wees dus gegroet van mij die ben

Uw toegenegen" 1)

J. J. Maria

Spinoza's antwoord op dezen belangrijken brief hebben wij,
voor zooverre hij daarin over de inberst van den ienelien

Brief 8 met toevoeging links en rechts versie van OP

(Ep. Bruderi XXVI*).

Amice integerrime,

Jam dudum exoptavi tibi *semel* ¹⁾ adesse, sed tempus magnaue hiems non satis mihi propitia fuerunt. *Aliquando de sorte mea queror, quod nobis intercedit spatium, quod nos ab invicem tam longe dividit. Felix, imo felicissimus tuus socius casuarius sub eodem tecto remorans, qui inter prandendum, coenandum, ambulandumque tecum optimis de rebus sermones habere potest. Quamvis autem corpora ab invicem tam longe diversa sint, animo tamen saepissime praesens adfuisti meo, praesertim tuis in scriptis cum versor manibusque tracto. Sed cum nostris collegis non omnia satis clara appareant (ideoque iterum collegij initium fecimus), neque me tui immemorem esse putes, animum ad hasce litteras scribendas appulj.*

Collegium quod attinet, eo instituitur modo: Unus (sed suae cuique vices) perlegit, pro suo conceptu explicat porroque omnia demonstrat secundum tuarum propositionum seriem ac ordinem; tum, si accidat, ut alter alteri satisfacere non possit, operae pretium esse duximus illud annotare atque ad te scribere, ut, si possibile, nobis clarius reddatur et duce te contra superstitione religiosos christianosque veritatem defendere, tum totius impetum mundi stare possimus. Quare cum prius perlegentibus explicantibusque definitiones non omnes nobis clarae videbantur, non idem de natura definitionis iudicium tulimus. Iterum, te absente, auctorem quemdam mathematicum sc. qui Borellus vocatur, consulimus, ille enim definitionis naturae, axiomatis, et postulati mentionem facit, atque aliorum de ea re sententias affert. Ipsius vero sententia sic sonat, etc. (Reliqua uti in editione vulgari; deinde vero:)

1) Belgicismus, ab editoribus recte correctus.

EPISTOLA XXVI.

Clarissimo Viri

B. D. S.

SIMON de VRIES.

Amice Integerrime,

J Amdudum exoptavi tibi adesse; sed tempus, asperaue hyems non satis mihi fuerunt propitiæ. Quamvis autem corpore abs te tam longè sim remotus, animo tamen sæpillime es præsens meo, præsertim in tuis scriptis cum verfor, eaque manibus tracto. Sed quum non omnia, circa Definitiones, mihi sint clara, tui memor ad hasce literas scribendas animum appuli. Consului subtilis ingenii Mathematicum, Borellum, qui de his rebus sic scribit. *Definitiones, inquit, adhibentur in Demonstratione, ut præmissa. Quare necesse est, ut sint evidenter cognita, aliàs cognitio scientifica, seu evidentissima ex eis acquiri non potest. Et alibi. Non temerè, sed maximâ cautione eligi debet ratio structura, aut essentialis passio prima, & notissima alicujus subjecti. Nam si Constructio, & passio nominata sit impossibilis, tunc non efficitur Definitio scientifica, ut si quis diceret: Dua recta linea, spatium comprehendentes, vocentur Figurales, essent Definitiones non Entium, & Impossibiles; & propterea potius ignorantia, quàm Scientia ex eis deduceretur. Deinde si Constructio, aut passio nominata sit quidem possibilis, & vera, sed nobis ignota, aut dubia, tunc bona Definitio non erit. Nam conclusiones ab ignoto, & dubio orta, incerta quoque, & dubia erunt; & ideo suspensionem, aut opinionem, non autem scientiam certam afferent. A cujus opinione dissentire videtur Tacquet, qui autumat ex falso pronuntiato directè ad veram Conclusionem procedi posse, uti tibi notum. Clavius verò, cujus etiam sententiam introducit, sic sentit. Definitiones (inquit) sunt artis vocabula, neque opus est,*

M m m 2

brief 8 vertaling Akkerman

[1] Reeds lang was het mijn wens u eens te bezoeken, maar het weer en de strenge winter waren me niet zeer gunstig. Soms klaag ik over mijn lot omdat de afstand die tussen ons ligt ons zo ver van elkaar verwijderd houdt. Gelukkig, ja zeer gelukkig, is uw huisgenoot Casuarius, daar hij met u onder één dak woont en tijdens het ontbijt, de maaltijd en de wandeling gesprekken met u kan voeren over de hoogste dingen. Hoewel wij echter lichamelijk zo ver van elkaar verwijderd zijn, toch zijt ge in mijn gedachten zeer dikwijls aanwezig, vooral wanneer ik mij in in uw geschriften verdiep of ze ter hand neem. Daar echter de leden van onze kring niet alles voldoende duidelijk is (dat is ook de reden waarom wij onze bijeenkomsten hebben hervat), en opdat ge niet denkt dat ik u vergeten ben, heb ik mij ertoe gezet deze brief te schrijven.

[2] Wat onze kring betreft, die gaat als volgt te werk: één van ons (maar ieder op zijn beurt) leest voor, verklaart volgens zijn opvatting en bewijst vervolgens alles, in overeenstemming met de volgorde van uw stellingen. Als dan het geval zich voordoet dat wij het niet met elkaar eens kunnen worden, vinden wij het van belang dat te noteren en aan u te schrijven, opdat ons daarover zo mogelijk meer licht verschaft wordt en wij onder uw leiding in staat zijn tegen bijgelovige godsdienstigen en christenen de waarheid te verdedigen, ja het aanstormen van de hele wereld te weerstaan. Zo waren ons bij eerste

Lodewijk Meijer

A D E A S R E S P O N S I O N E S .

465

E P I S T O L A X X I X .

Viro Doctissimo, atque Expertissimo,

L. M. P. M. Q. D.

B. D. S.

Amice singularis,

Peter Balling

AD EAS RESPONSIONES.

471

EPISTOLA XXX.

Viro Doctissimo ac Prudentissimo

PETRO BALLING.

B. D. S.

Versio.

Dilecte Amice,

Willem van Blijenbergh

EPISTOLA XXXI.

Clarissimo Viro

B. D. S.

GUILIELMUS de BLYENBERGH.

Versio.

Mi Domine, & Amice ignote,

518

EPISTOLÆ ET

EPISTOLA XXXVIII.

Humanissimo, Ornatissimoque Viro,

GUILIELMO DE BLYENBERG

B. D. S.

Responsio ad Præcedentem.

Versio.

Mi Domine, & Amice.

[Johannes Hudde]

AD EAS RESPONSIONES. 519

lium, quod aliquam displicentiam, ex nimia morâ, præ se ferre videtur. Et ideo hæc pauca ad te scribere necessitas me coëgit, ut de proposito, & decreto meo certiosem, ut jam reddidi, te redderem. Spero te, negotio perpenso, ultrò à tuâ petitione destitutum, & tamen animum in me propensum servaturum. Ego à meâ parte pro viribus meis in omnibus demonstrabo, me esse, &c.

EPISTOLA XXXIX.

Viro Amplissimo, ac Prudentissimo

* * * * *

B. D. S.

Verfio.

Amplissime Vir,

AD EAS RESPONSIONES. 523

eademque Natura, quæ necessariam involvit existentiam, duplex existeret; quod, juxta antecedentem demonstrationem, est absurdum. Ergo nihil extra Deum; sed solus Deus est, qui necessariam involvit existentiam. Quod erat Demonstrandum.

Hæc sunt, Amplissime Vir, quæ hoc tempore ad hanc rem demonstrandam in medium proferre scio. Optem, ut tibi demonstrare liceat, me esse, &c.

Voorburgi, die 10. Aprilis. 1666.

EPISTOLA XLI.

Viro Amplissimo, ac Prudentissimo,

* * * * *

B. D. S.

Verfio.

Amplissime Vir,

Johannes Bouwmeester

E P I S T O L A X L I I .

Doctissimo , Expertissimoque Vi

J. B.

B. D. S.

Doctissime Vir , Amice singularis ,

Johannes van der Meer

AD EAS RESPONSIONES.

529

EPISTOLA XLIII.

Ornatissimo Viro,

J. v. M.

B. D. S.

Verfio.

Ornatissime Vir,

Jarig Jelles

AD HAS RESPONSIONES. 531

quingies, vel an quinque homines singuli semel divinent, ut tua
vult Quæstio.

I. Octob. 1666.

EPISTOLA XLIV.

Viro Humanissimo, atque Prudentissimo

J. J.

B. D. S.

Verſio.

Humanissime Vir,

AD HAS RESPONSIONES. 557

Cæterum non puto te hîc aliquid reperturum, quod in hunc Vi-
rum inclementius dictum judicare possis. Attamen si quid simile
offendas, id quæſo vel ut deleas, vel, prout tibi videbitur, cor-
rigas. Animus non est eum, quisquis tandem sit, irritare, & la-
bore meo mihi inimicos parare; &, quia hoc sæpe similibus di-
sputationibus fit, ideo vix à me impetrare potui, ut responderem,
nec impetrare potuissem, nisi promissem. Vale: & tuæ prudentiæ
hanc epistolam committo, meque, qui sum, &c.

EPISTOLA L.

Viro Humanissimo, atque Prudentissimo

B. D. S.

Verſio.

Humanissime Vir,

Jacob Ostens

AD EAS RESPONSIONES.

541

EPISTOLA XLVIII.

Doctissimo, atque Ornatissimo Viro

J. O.

L. D. V. M. D.

Doctissime Vir,

AD EAS RESPONSIONES.

553

Arbitror itaque me non magnopere à vero aberrasse, neque Auctori à me injuriam fieri, si denunciem eum testis, & fucatis argumentis merum Atheismum docere.

EPISTOLA XLIX.

Doctissimo, atque Ornatissimo Viro

J. O.

B. D. S.

Doctissime Vir,

Leibniz

AD EAS RESPONSIONES:

559

EPISTOLA LI.

Illustri, & Clarissimo Viro,

B. D. S.

GOTTFRIDUS LEIBNITIUS.

Illustris & Clarissime Vir,

EPISTOLA LII.

Eruditissimo, Nobilissimoque Viro

GOTTFRIDO LEIBNITIO

J. U. D. & Consiliario Mogunt.

B. D. S.

Responsio ad pracedentem.

Nobilissime Vir,

Fabritius

EPISTOLA LIII.

Philosopho Acutissimo, ac Celeberrimo.

B. D. S.

J. LUDOVICUS FABRITIUS.

Celeberrime Vir,

IN mandatis mihi dedit Serenissimus Elector Palatinus, Dominus meus Clementissimus, isti ad Te, mihi quidem hucusque ignotum, Serenissimo vtro Principi commendatissimum scriberem,

Bbbb

rem,

Vale, & Salve,

Vir Clarissime,

A Nominis tui Studiofissimo

J. LUDOVICO FABRITIO,
Acad. Heidelb. Professore, &
Electoris Palatini Consiliario.

Heidelb. 16 Febr. 1699.

EPISTOLA LIV.

Amplissimo, Nobilissimoque Viro

D. J. LUDOVICO FABRITIO

*Acad. Heidelbergensis Professori, & Electoris
Palatini Consiliario*

B. D. S.

Responsio ad precedentem.

Amplissime Vir,

SI unquam mihi desiderium fuisset alicujus facultatis professionem suscipiendi, hanc solam optare potuissem, quae mihi à Sere-

[Hugo Boxtel]

564

EPISTOLÆ ET

EPISTOLA LV.

Acutissimo Philosopho

B. D. S.

Verſio.

Clariffime Vir,

EPISTOLA LX.

Ampliſſimo, Prudentiſſimoque Viro

B. D. S.

Reſponſio ad Præcedentem.

Verſio.

Ampliſſime Vir,

Albert Burgh

Parisiis, 23 Jun. 1676.

EPISTOLA LXXIII.

Nobilissimo, atque Doctissimo Viro,

B. D. S.

Responsio ad Precedentem.

Nobilissime Vir,

QUòd petis, an ex solo Extensionis conceptu rerum varietas à priori possit demonstrari, credo me jam satis clarè ostendisse, id impossibile esse; ideoque materiam à Cartesio malè definiri per Extensionem; sed eam necessariò debere explicari per attributum, quod æternam, & infinitam essentiam exprimat. Sed de his forsàn aliquando, si vita suppetit, clariùs tecum agam. Nam huc usque nihil de his ordine disponere mihi licuit.

Quòd autem addis, nos ex definitione cujusque rei, in se consideratz,

.610

EPISTOLÆ ET

verè Christianâ, primò ut cognoscas amorem, quem erga te, quamvis Gentilem, habeo; ac deinde, ut rogarcm te, ne perstiteres alios etiam pervertere.

Concludam sic igitur: Deus animam tuam vult ab æternâ damnatione eripere, modò tu velis. Ne dubites Domino obedire, qui te vocavit tam sæpe per alios, jam iterum, & fortè ultimâ vice te vocat per me, qui gratiam hanc ab ineffabili ipsius Dei Misericordiâ consecutus, eandem tibi ex toto animo precor. Ne renuas: si enim jam non auscultes Deum te vocantem, ipsius Domini ira contra te accendetur, & periculum est, ne ab ejus Misericordiâ Infinitâ derelinquaris, & Justitiæ Divinæ omnia in irâ consumentis misera evadas victima: quod Omnipotens Deus avertat ad majorem Nominis sui gloriam, & animæ tuæ Salutem, nec non in multorum infelicissimorum tui Idololatrarum salutiferum, & sequendum exemplum, per Dominum, & Salvatorem nostrum Jesum Christum, qui cum Æterno Patre vivit, & regnat in unitate Spiritûs Sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Florentiæ III. Non. Sept. CIO ID CLXXV.

EPISTOLA LXXIV.

Nobilissimo Juveni

ALBERTO BURGH

B. D. S.

S. D.

Responsio ad Precedentem.

QUod, ab aliis mihi relaturn, credere vix potueram, ex tuis tandem literis intellexi; nimirum te non tantum Romanæ Ecclesiæ membrum effectum, ut ais, sed & ejus acerrimum propugnatorem esse; jamque maledicere, & petulanter in tuos adversarios debacchari didicisse. Ad easdem nihil respondere proposueram,

[Tschirnhaus] en [Schuller}

Parisiis, 23 Jun. 1676.

EPISTOLA LXXIII.

Nobilissimo, atque Doctissimo Viro,

* * * * *

B. D. S.

Responsio ad Præcedentem.

Nobilissime Vir,

QUOD petis, an ex solo Extensionis conceptu rerum vari
priori possit demonstrari, credo me jam satis clarè oste
id impossibile esse; ideoque materiam à Cartesio malè defir
Extensionem; sed eam necessariò debere explicari per attrib
quod æternam, & infinitam essentiam exprimat. Sed de his
aliquando, si vita suppetit, clariùs tecum agam, Nam huc
nihil de his ordine disponere mihi licuit.

Quòd autem addis, nos ex definitione cujusque rei, in se
d

ADEAS RESPONSIONES. 581

negandum, quæ à tot Celeberrimis Philosophis, Theologis, ac
Historicis conscripta sunt, ut horum vel centum, illorum verò
vix unum producere queam? Denique, Amplissime Vir, longiùs
quàm volebam, processi; nec te diutiùs iis rebus, quas, (scio)
non concedes, molestias creare volo, quia alia, longè à meis diver-
sa, sequeris principia, &c.

EPISTOLA LXI.

Præstantissimo, Acutissimoque Philosopho

B. D. S.

* * * * *

De ordening in de OP naar correspondent

Epistolæ nec secundum materiam, nec secundum eorum Authoritatem, à quibus, vel ad quos scriptæ sunt, in ordinem sunt redactæ, sed juxta tempora, in quibus exaratae sunt: eâ tamen ratione ordinatae sunt, ut omnes unius ejusdemque Viri Epistolæ, & ad eas Responsiones se invicem sequantur. Quia verò non quis scribat, sed quid scribatur attendendum est, quædam Scribentium Nomina omnibus literis, quædam tantum initialibus, quædam nullis planè expressa sunt. Notet quoque Lector Benevolus, ei non mirum esse debere, si deprehendat in his Epistolis Ethicam, tum temporis ineditam, tam ab eo, qui literas scribit, quam ab eo, qui eis respondet, allegari; ea namque ante multos annos à diversis fuit descripta, & iis communicata. Hæc hîc loci monere visum fuit, ne quis

Wat de *Brieven* aangaat, zy zijn niet volgens de stoffe, daar af zy handelen, noch volgens d'aanzienelijkheid der gener, van, of aan de welken zy geschreven zijn, maar volgens de tijd, daar in men hen geschreven heeft, in ordening geschikt: doch echter in dier voegen, dat alle de Brieven van een zelfde persoon, met d'Antwoorden, na malkander geplaatst zijn. Dat sommige namen volkomentlijk, sommigen alleenlijk met de voorste letteren, en sommigen gantschelijk niet uitgedrukt zijn, is om reden geschied, dewijl men toch hier niet te zien heeft wie schrijft, maar alleenlijk wat geschreven word. De Lezer gelief daar benefens aan te merken, dat het hem niet vreemt moet voorkomen, dat in verscheide Brieven de Zedekunst, die door de druk noch niet gemeen was gemaakt, zo wel van de Schrijver, als van d' Antwoorder, aangetrokken, en ook aangewezen word; dewijl de zelfde alreê over veel jaren van verscheide lieden uitgeschreven, en gemeen geweest is.

chronologisch
sinds editie Land en Van Vloten (1882)

van 75 naar 84 brieven

later toevoeging pseudobrieven (48a en b, 67a) en
opnieuw ontdekte brieven (12a)

aangegeven met letter
van 84 naar 88 brieven

belangstelling van de uitgevers

WAT IS OPGENOMEN EN WEGGELATEN?

- Nederlands (26) in Latijn (62) en omgekeerd.
- werken vanuit origineel.
- stijlcorrectie
- briefhoofd en formalisering aanhef
- weglaten persoonlijke details en namen.

pseudobrieven 67a van Stensen en 48a en 48b en ook 42-43.

Brief 79 – zonder antwoord van Spinoza en brief 84 – opdracht TP.

vriendschap als basis

aanspreektitel

vriendschap in de republiek der letteren
plichten

vertrouwen en hulp bij publicatie
ethiek oprechtheid, waarheidsliefde,
vrijmoedigheid, vertrouwelikheden, 'delen
geestelijk bezit'.

